

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

בס"ד

ניסן התשפ"ו

מפטייר וְרַבָּה לִי-הִנֵּה מִנְחַת יְהוָה וִירוּשָׁלַם (מלאכי ג'ד)

פרשת צו - שבת הגדול

עלון חידושי תורה ופרפראות על **פרשת השבוע** בעניינא דיומא ממרשי ומדרישי חז"ל

בפרשת צו 97 פסוקים = **הלילה הזה, טפח, זמן**

ליל שְׁמֵרִים הוּא לִי-הִנֵּה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לִי-הִנֵּה שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם. (שמות יב מב)
בפרשת צו 18 מצוות, מתוכן 9 מצוות עשה ו-9 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

- עשה:** מצות הרמת הדשן • מצות הדלקת אש על המזבח בכל יום • מצות אכילת שירי מנחות • מצות קרבן מנחה של כהן גדול בכל יום • מצות מעשה החטאת • מצות מעשה האשם • מצות מעשה זבח השלמים • מצות שרפת נותר הקדשים • מצות שרפת בשר קדש שנטמא.
- לא תעשה:** שלא לכבות אש מעל המזבח • שלא לעשות שירי מנחות חמץ • שלא לאכול מנחת כהן • שלא לאכל מבשר חטאות הנעשין בפנים • שלא להותיר מבשר קרבן התודה • שלא לאכל פגול • שלא לאכל חלב • שלא נאכל דם בהמה חיה ועוף.

שבת הגדול - בכל השנים הפשוטות, פרשת צו היא השבת שלפני פסח. בשנה מעוברת היא יכולה להיות פרשת פרה או פרשת זכור. **מנחת רוב הקהילות שמפטיירן בשבת זו** וְרַבָּה לִי-הִנֵּה מִנְחַת יְהוָה וִירוּשָׁלַם וגוי שבסוף ספר מלאכי, בין שהיא בערב פסח ובין שחלה קודם לכן. **וטעם הפטרה זו** משום שיש בה בשורת הגאולה, גאולת עולם שלעתיד. דוגמת בשורת הגאולה הראשונה שהיתה בשבת האחרונה קודם צאתם ממצרים. **טעם נוסף** לפי שבפסח העולם נדון על התבואה. ואמרו חז"ל: בעוון ביטול מעשרות, שמים נעצרין והיוקר הווה, ובני אדם רצין אחר פרנסתם ואינם מגיעים, ומביא רעב של כליה וכו'. ואם נותנים מעשרותיהם, מתברכים. שנאמר: **הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר י-הוה צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והיריקתי לכם ברכה עד בלי די.** (מלאכי ג'ו) הרי הדבר מפורש שהפטרה זו מענין של פסח היא תמיד. ולפיכך מפטיירין בה לפני הפסח. להזהיר את העם על ענין המעשרות קודם גמר הדין על התבואה, שלא תלקה בשבילם. (ספר התודעה)

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו. (ו ב)
מובא במדרש (תנחומא צו א') אמרו אומות העולם: מה הוא פך שישך אל מקריבין קרבנות ומקטירין קטורת. אמר להם הקדוש ברוך הוא, זאת תורת העולה. ומי זאת עולה מן המדבר (שה"ש ח, ה). **ומשה עלה אל הא-להים** (שמות יט, ג) לפי שמשעה עלה למרום. **שאלה** - צריך להבין מה היתה טענת אומות העולם, ומה השיב להם הקב"ה.

תשובה - ישנם ב' דעות מדוע בכל הקרבנות כתוב **ריח ניחוח אשה ליהוה**, דעה אחת סוברת - משום שאצל נח כתוב שהקריב קרבנות ויעל עלת **במזבח וירח י-הוה את ריח ניחוח** (בראשית ח כ-כא), ואף בכל הקרבנות כתוב **ריח ניחוח אשה ליהוה** להזכיר זכותו. והדעה השנייה סוברת - משום שישאל מקיימים גזירת הקב"ה ועושים נחת רוח לקב"ה. נמצא שלדעה הראשונה יש פתחון פה לאומות העולם לומר שהקב"ה יקבל את קרבנותיהם, הואיל וגם הם בני נח. אך לדעה השנייה אין להם פתחון פה כיון שאינם מקיימים את רצון הבורא. ואלו הן דברי המדרש: אומות העולם סברו שהסיבה שכתוב בכל הקרבנות **ריח ניחוח אשה ליהוה** היא בעבור זכותו של נח, ולכן אמרו 'מה זאת שישאל מקריבין קרבנות ומקטירין קטורת? הלא גם אנחנו בני נח'. אמר להם הקב"ה 'מי עלה למרום? משה עלה למרום', והסיבה שהוא עלה בשביל לקבל את התורה וליתנה לישראל. כלומר הסיבה שכתוב **ריח ניחוח אשה ליהוה** משום שישאל את רצון קונם, על ידי קיום התורה שניתנה ע"י משה שעלה למרום. (ברכה משולשת)

צו את אהרן ואת בניו לאמר. פרש"י - אין צו אלא לשון זיוון, מיד וקדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הפתיב לנרז במקום שיש בו חסרון פיס. **שאלה** - קשה מה חסרון פיס יש כאן והלא משל ציבור היו מביאין, שהרי הכל בא מתרומת הלשכה. **תשובה** - מפני שהיו צריכין להקיץ כל הלילה, שהרי בעולת התמיד אין הכהנים זוכים מבשרה דעולה כולה פליל, והכהן שהקיץ בזה כל הלילה צריך שיששן ביום ויבטל ממלאכת בית ויש בזה חסרון כפי על כן אפשר שהכהנים יתראשו בזה על כן צריך זיוון. ואולי לפי שהיו צריכין לקצוץ שכר לאותן המקיצין. (פענת רוא - רוא דמאר) **א"נ** כאן כתיב צו לזירון מטעם אחר אשר יבואר שגדורו השגחה ושום לב שיקויים המצוה כהלכתה. (העמק דבר) **א"נ** לצד שהכשיר עולים על המזבח הגם שנפסלו בדבריהם (ת"כ) בפירוש הכתוב, לזה צוה שיאמר להם שישתדלו לבל יעלו מן הפסולין בראותם כי אינם יורדין יחשבו כי אין קפידה כל כך בעלייתם ולא יתנו עליהם לב לשמרם לבל יעלו לזה צוה לאמר להם שישמרו שלא תעלה אלא תורת העולה, פירוש עולה כתורתה וכמשפטה בלא לינה בלא יציאה. (רבינו בחי) ואכן לא היתה במשכן ובמקדש עבודה שיש עמה חסרון כפי כעבודה של עולות קיץ המזבח למען לא תכבה אש המזבח לעולם. והשטן ואומות העולם וגם רשעי ישראל היו מקטרגים כנגד עבודה זו ואומרים שהמזבח מכלה ממונם של ישראל. (אליהו כי טוב) כדרך שאמרה מרים בת בילגה לוקוס לוקוס! עד מתי אתה מכלה ממונן נאי וישראל נאי אתה עומד עליהם בשעת הדחק. פדאמרי אינשי: שותא דינוקא בשוקא, או נאבית או דאימיה. (סוטה נו ב) **וי"א** שהכהנים היו מביאים את העצים ממונם וזהו חסרון כפי האמור. **א"נ** לפי שהעולה היא כולה כלי למזבח ואין לכהנים חלק בה רק העור, לכן יכול להיות שלא ירצו הכהנים להקריב את העולה כיון שאין להם הנאה ממנה. (ויאמר אברהם) **מה הטעם** שכלה הלשון לוקוס לוקוס. לפי שרמזה על מזבח בית ראשון ומזבח בית שני לומר שניהם לא הועילו. והא דקראתו זאב, מפני דבית המקדש היה בחלק בנימין שנקרא זאב. (בן יהוידע שם) יעקב אבינו אמר (בראשית מט כז) **בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל**, ופירש התרגום שקאי על הקרבנות שמקריבין ערב ובקר בבהמ"ק שבחלקו. (כלי יקר דברים לג ב')

והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הפהו עצים בבקר בבקר וערף עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים. (ו ה)

שאלה - מה הטעם שבעולה כתיב וְרַבָּה לִי-הִנֵּה מִנְחַת יְהוָה וִירוּשָׁלַם ובשלמים כתיב **והקטיר**. **תשובה** - משום שבעולה יש עצמות שאין מצוה להקטירם ורק כשהן מחוברים יעלו (זבחים פה ב) לכך כתיב וְרַבָּה ולא כתיב **והקטיר**, אבל בשלמים שאין שם עצמות רק חלב וכולה בר חיוב הקטרה כתיב **והקטיר**. **א"נ** שמזה דייקו חז"ל דעולת התמיד היא הראשונה נמצא עורך אותה על האש, אבל השלמים מקטירים על העולה. (טעמא דקרא)

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. (ו ו) **תמיד** - אף בשבת, **תמיד** - אף בטומאה. (ספריא) **טעם מצוה זו**, כדי שהבאים להיפרע מן הקרבן תמורת החוטא ימצאו תמיד שוחד ולא יקטרגו. (טעמי מצות, לא תעשין עב) ועכשיו שולחנו של אדם במקום מזבח (ברכות נה א), ואם לא אמר עליו דברי תורה אש של גיהנם שורפתו. זהו שאמר **אש** של תורה **תוקד** תמיד על השולחן. ואם לאו **לא תכבה** אש של גיהנם, **זעום י-הוה פל שם** (משלי כב יד). ובהיות שהתורה **לעלה למנחה ולחטאת ולאשם** (ז לו), כל מים רעים שבעולם לא יוכלו לכבות את **אש** האהבה, אלא **תמיד תוקד על המזבח לא תכבה**. (אוצרות השל"ה)

סגולה נפלאה להנצל מהרהורי עבירה - לומר את הפסוק **אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה**. (ו ו) (השל"ה בשם מהר"ם קורדוורו) וזהו נראה לפרש את הפסוק עצמו, דמי שבלבו **אש תמיד תוקד** לה' ולקיים מצוותיו, ה' עוזר לו שינצל ממחשבת ע"ז וממחשבת פיגול, וכ"ש שלא יבא לעשות עבירה בפועל, וכמו שאמרו (סוטה כא) **מצוה מגנא ומצלא**, וזה מה שאמר **אש תמיד תוקד על המזבח** הוא באדם שהוא מזבח אדמה, ומשם נוצר אדם הראשון, כדפרש"י (בראשית ב ז) - **נצל עפרו מקומם שפאמר** בו (שמות כ כא) **מזבח אדמה תעשה לי**, מעל כן **לא תכבה** האש והפא לפהר - מסייעין אותו, והקמקש עצמו מלמטה מקדשין אותו מאש של המזבח שלמעה. (יומא לט.) (כתב סופר"י עה"ת)

זה קרבן אהרן וכבניו אשר יקריבו לי-הנה ביום המושח אתו עשירית האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב. (ו יב) פרש"י - אף והקדושות מקריבין עשירית האפה ביום שהן מתחנכין לעבודה. אבל פה גדול בכל יום, שנאמר: מנחה תמיד וגומר, והנהן המשיח מתקניו מבניו וגומר חק עולם.

שאלה - היכן מצינו שיש לו דין כהן גדול פשוט ואינו מביא עשירית האפה. והאם הכהן הגדול שמביא מנחת חביתין חייב להקריב אותה בעצמו. **תשובה** - כהן גדול שאינו ממשש {כהן שעבר} אינו מביא עשירית האפה (מנחת חביתין). (ירושלמי מגילה פ"א יב) אפילו אם הכהן הגדול מת - מקריבים מנחת חביתין מממון הציבור (מההקדש) או מירושת הכהן הגדול (משנה במנחות נא, ב). אמנם, ביום שהכהן ממנהג להיות כהן גדול, הוא צריך להביא מנחת חביתין לצורך לתפקידו ככהן גדול, ואותה הוא צריך להקריב בעצמו, אבל את המנחה שהוא מביא בכל יום - אינו צריך להקריב בעצמו. (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה הלכות טז-יז)

אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרפכת חלת בלולת בשמן. (ז יב) ארבעה צריכין להודות: יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבול בבית האסורים ויצא. (ברכות נד:). וסומך וכל העניים יודו פלה חבשו יסורים ים מדבר. (ש"ע א"ח ריש א)

ארבעה סוגי עניו ועניות מצינו. עוד סיבה למה עניות נקראת דלות, לרמז על דל"ת סוגי עניות שיש. ואלו הן:
(א) אין לו מה לאכול, כמו שנאמר (דברים ג) ויענה וירעבך.
(ב) יש לו אוכל אבל לא כל צרכו, זה הנקרא 'אביון', כמו שנאמר (תהלים קב כד) עני ואביון אנכי.
(ג) עניו דרך, ככתוב (תהלים קב כד) ענה בדרך פתי.
(ד) עניו שעבוד, כמו שנאמר (בראשית יז) ותענה שרי ותברכה מפניה.

צא ולמד שמספר החייבים בקרבן תודה ובהודיה לה', מכוון כנגד מספר העינויים שנמנו כאן. שכן כל אחד מד' החייבים בתורה ניצל מאחד מד' העינויים. חולה שנתרפא - סבל מעינוי רעבון, ככתוב על החולים (תהלים קז יח) כל אכל תמעב נפשם. הולכי מדברות - ניצלו מעינוי הדרך.

(ב) יורדי הים - נדמו לאביון, שנתא לאכול ואינו משיג כל צרכו. כך אמרו בגמרא (תמיד לב א) פל נחזתי נפא יורדי הים לא מפתא דעתיהון לא מתישבת דעתם עליהם עד דסקלון לנפשא עד שעולים ליבשה, כאדם התאב למשהו ואינו משיגו.
(ד) היוצא מבית האסורים - ניצל מעינוי השעבוד. (פניני הגר"א)

ד' כוסות שותים בליל הסדר הם כנגד הני ארבעה שצריכים להודות, והכוסות של הודיה הם כמ"ש (תהלים קטו יג) כוס ישועות אשא, שהרי בני ישראל ירדו לים קריעו ים סוף, והלכו במדבר, יצאו מבית האסורים מעבודות לחירות וכל החולים נתרפאו בקבלת התורה. (הגר"א)

זבח תודה יכבדני ושם דרך אראנו פישע א-להים. (תהלים נג) תרגום - דנבך יצא בישא וכביש ליה הדי קורבן תודתא יתחשב ליה ודמוקיר לי נדי יצדי אורקא בישא אקמי ליה בפורקנא דאלקא. **שאלה** - מה הטעם דכתיב יכבדני בשני גוונים, הול"ל 'יכבדני'.

תשובה - היינו בעולם הזה ובעולם הבא. וכן (ויקרא ד י) זבח השלמים למה נקרא שמם שלמים שמשמים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. (דעת זקנים)

על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו. (ו יג) מה הטעם שהתורה נמשלה לחלות? **לומר** לך מה חלה זו בלולה כך התורה בלולה בטעמים טהרות וגימטריות אגדות משניות וגמרא, מה חלה זו אינה ניתנת אלא לכהנים כך התורה לא ניתנה אלא לישראל שנקראו כהנים שנאמר (שמות יז) ואתם תהיו לי ממלכת פהנים וגוי קדוש. מה חלה זו אינה נגבלת בלי מים כך התורה אינה יכול להוציא מתוכה דבר הוראה אלא על פי התלמוד. מה חלה זו צריכה מלח אף התורה אר"ל (אבות פ"ו מ"ד) פת במלח תאכל. מה חלה זו צריכה קמח כך אם אין קמח אין תורה (שם פ"ג מ"ו). מה חלה זו פטרת העיסה כך התורה פטרת את לומדיה מדינה של גיהנום, כמו ההוא עובדא דאלישע בן אבויה (חגיגה טו ב).

{פי נח נפשיה דאחר כאשר נפטר אלישע בן אבויה המכונה אחר, אפרי אמרו בבב"ל לא מילין לדידיניה לא ידונו אותי, ולא לעלמא דאתי לימי ולא יבוא לעולם הבא. לא מילין לדידיניה כראוי לו - משום דעסק באורייניתא וזכות התורה מגינה עליו, ולא לעלמא דאתי לימי ולא יבוא לעולם הבא - משום דעסקא אמר רבי מאיר: מוטב לדידיניה ולימי לעלמא דאתי שידונו אותי כראוי ושיבוא לעולם הבא. מתי אמות ואז אבקש דבר זה בשמים, ואעלה עשן מקברו שידעו שהוא נדון בגיהנום. פי נח נפשיה כאשר נפטר דרבי מאיר סליק קטרא מקבריה עלה עשן מקברו של דאחר. משמע שנתקבלה בקשתו. מה חלה זו באה לכפר עון האשה אשר גרמה לאדם הראשון שהיה לחתו של עולם למות (תנחומא ר"פ נח) כך התורה מכפרת עוונותיהם של ישראל שנאמר (משלי יו) בחסד ואמת יכפר עון. (רבינו אפרים)

מתי אמות ואעלה עשן מקברו (חגיגה טו ב) - מה הטעם שזיכה רבי מאיר שימות ולא פעל להעלותו במשך חייו. **תשובה** - לפי שהצדיק ביום פטירתו כוחו גדול עצום ונורא וכאשר פירש רבינו האר"י ז"ל על מאמר רבותינו ז"ל (חולין ז:) שאמרו גדולים צדיקים במתתם יותר מחייהם. (בן יהודע - שם)

מתי אמות ואעלה עשן מקברו - מה הטעם שיש כמה רשעים שמתים ונידונים בגיהנום ואין אנו רואים שום עשן עולה מקבריהם? **תשובה** - כתיב (איוב כב כח) ותגור אמר ויקם לך אמרו חז"ל שהצדיקים גוזרין והקב"ה מקיים. {פירש המלבי"ם - גם מה שתגזור בדרך גזרה ויקם לך כי כל הטבע תהיה נכנעת תחתך, וכמו שגזר יהושע על השמש שתדום (יהושע יב) שמש בגבעון דום, ואליהו שאמר (מ"א יז א) אם יהיה השנים האלה טל ומטר פי אם לפי דברי.} ה"נ רבי ביקש על זאת דלדידיניה לאחר ועלה עשן מקברו להודיע לרבים שנתקיימה גזירת ר"מ. (הידושי אגדות שם)

זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם. (ז יד) **ר"ת** עולה מנחה חטאת אשם עמת"א ר"ת עון משחית חימה אף. שהקרבנות מבטלות אותם. ובוא וראה ששם ישארל? -הנה אף חטא ראש וסוף ש"ד, כי בקריאת שמע מבטל שד. ונשאר אותיות (שמע אהד) מעמ"א שמבטל משחית עון אף חימה כקרבנות מנחה עולה אשם חטאת. (חומת אנך)

ויקח משה את החזה ונייפהו ונייפהו תנופה לפני י-הוה מאיל המלאים למשה היה למנחה פאשר צנה י-הוה את משה. (ח כט) **שאלה** - מה הטעם דכתיב למשה היה למנחה, אחר שכתב ויקח משה את החזה - מאיל המלאים, הול"ל ויקח משה את החזה לו'. **תשובה** - כתיב (שמות לו כח) ויהי שם עם י-הוה ארבעים יום ארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. וכי אפשר לו לאדם להיות מ' יום בלא מאכל ובלא משתה? ר' תנחומא בשם ר"א ב"ר אבין, בשם ר' אומר: המשלך אצולת לקרתא הלך בנימוסיה הלכת בעיר, נהוג במנהגיה! למעלה, שאין אכילה ושתייה, עלה משה ונדמה להם. למטה, שיש אכילה ושתייה. ירדו מלאכי השרת ואכלו ושתו, שנאמר (בראשית יח ח) והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. אמר רבי יוחנן: נראין כאוכלין, ראשון ראשון מסתלק. (שמו"ג מז א) אמר ר' תנחומא בר חנילאי - לעולם אל ישנה אדם ממנהג המדינה, שהרי משה עלה למרום ולא אכל ולא שתה, ומלאכי השרת ירדו למטה ואכלו ושתו. אוכלין ושותין סלקא דעתך? אלא נראין כאילו אוכלין ושותין. (ילקוט ש"ש). וכיון שאי אפשר לו לאדם בלא אכילה ושתייה, על כרחך משה נודרך חומרנו ונעשה במדרגת מלאך, אם כן איך אכל למטה, שהרי הוא משולל מתאות אכילה, ולזה משני - מה שאכל למטה הוא כמו 'אצולת לקרתא הלך בנימוסיה', לכך כתיב למשה שנודרך חומרנו ודאי מה שקיבל היה למנחה לא היה בו פניה אחרת, רק מצד פאשר צנה י-הוה את משה. (מלא העומר - למהרא"ל צינץ)

הפטרות שבת הגדול - הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום י-הוה הגדול והנורא. (מלאכי ג כג)

מנהג ישראל בליל פסח, בכוס הרביעי שהיא נגד מלכות הרביעית היא אדום, מוזגין לו עוד כוס אחד ומניחין אותו על השולחן, וקוראין לו כוס אליהו הנביא. ומצאנו לזה טוב טעם במה שאמרו רז"ל במדרש (שיר השירים א מב) באתו היום שעלה אליהו למרום המליכו את המלך הראשון באדום כשמרדו אדום על ישראל, כמו שאמר הכתוב (מ"א כב מה) וימלך אין בןאדום, ואח"כ מרדו והעמידו מלך, וזה היה ביום שעלה אליהו למרום. והנה נמשכה מלכותם בעוה"ר עד שיבוא אליהו בחזרה ויבשרנו, כמ"ש הכתוב הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגו', הנה לזה הטעם בכוס רביעי הזה באמרנו שפד חמתך אל הגוים וכו', אז ממנין את אליהו הנביא לבוא בחזרה לבשרינו. (בני יששכר ניסן מאמר ד ג)

למנהג שמוזגין כוס חמישי וקוראין אותו כוס של אליהו הנביא משום דאיכא פלוגתא בגמרא אם צריכין כוס חמישי ולא אפסקא הלכתא וכשיבא אליהו יתברר הספק וע"כ מוזגין הכוס מספק אותו ושותין אותו וקוראין אותו כוס של אליהו כי בבואו יתבררו כל הספקות וגם ספק זה. (טעמי המנהגים בשם הגר"א). **טעם נוסף** - עפ"י הירושלמי (פסחים א) מנין לארבע כוסות מן התורה ר"י אמר כנגד והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי. והנה לכאורה יש שם עוד לשון א' של גאולה והיא ויהא ויהבתי אתכם אל הארץ, רק יען כי מה שבאנו אל הארץ לא היה ביאה ממש לדורות רק לפי שעה. וזה יתקיים לעתיד כשזכה לגאולה שלימה וישתה לנו את אליהו הנביא. לרמז זה אנו קורין את כוס החמישי כוס של אליהו. (שם בשם תולדות אסתר)

ומה שלא תקנו כוס הודאה לעניו ותבאתי אתכם אל הארץ, דאין לומר מפני שאינו מענין הגאולה, שהרי כוס זה תקנו לעניו ולקחתי אתכם לי לעם שהוא ג"כ אינו מענין הגאולה - ו"ל פשוט מפני שבהיותנו עתה בגלות והארץ מסורה בידי זרים אי אפשר לישא כוס יין על זה. ואולי לזכר זה תקנו כוס מיוחד לשמו של אליהו לזכרון רמז שאנו מקוים לביאתו ולתחיית האומה והארץ ב"ב. (תורה תמימה שמות ו)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com